

275. Van Dale, de letter C (1)

1. In de muziek hebben we de c kleine terts, c-klein of c-mineur, maar ook de C grote terts, C-groot of C-majeur. In namen van maten en gewichten is de c het voorvoegsel centi-. C++ is een objectgeoriënteerde programmeertaal, gebaseerd op C. In de chemie staat C voor cytidine, cysteïne of cytosine (Jaarboek 2008). De C14-methode is de datering van organisch materiaal met behulp van radioactieve koolstofisotopen. Een cab is een taxi in Engeland. Het ging er in de cabaretact met veel cabarock door de cabaretier en cabaretière behoorlijk cabaretesk aan toe.

2. De cabernet franc wordt gebruikt voor loirewijnen, de cabernet sauvignon voor bordeauxwijnen. De CAC-40 is de beursindex van Parijs. Het cabretten vest was van geitenleer. Een caboclo is een halfbloed van een blanke en een indiaan in Brazilië. Wij scrabbelden, wij deden een scrabblespelletje. Mijn gênante tante was ook nog mijn genante (vrouwelijke vorm van genan(t)). De cabinet-d'affairesvoorman (zakenkabinet) richtte (geen aanvoegende wijs!) met zijn concubine een cabinet particulier in. De cacaomot is bedreigend voor de cacao-industrie.

3. Een lijder aan cachexie is cachectisch, qua schrijven net als dyslexie en dyslectisch. Je kunt ergens cachet (oorspronkelijk: zegel) aan geven. Met een cachet-crampon (crampon) sluit je een brief. Een cache-pot zit om een bloempot, een cache-sexe om de geslachtsdelen en een cache-nez (meervoud: cache-nezs, verkleinwoord: cache-neztje) om het gezicht. De betere standen houden zich caché, het volk sjakes. De cachaça is een Braziliaanse sterkedrank op basis van suikerriet. Een cachelot is een potvis. Bij het nuttigen van de cacciucco (Jaarboek 2007) hoorden we de caccia's – muziekstukken waarin een jachtscène wordt uitgebeeld – aan.

4. Het CAD is het computer-aided design (bij CAM staat de M voor manufacturing, je hebt ook nog CAD/CAM). De cochenille is de cactusschildluis. Hij luchtte zijn gemoed via zijn cacoëthes scribendi. Een cacimbo is een kustnevel, een cacique een stamhoofd van indianen en een cacodemon een boze geest. Cadanceren is in cadans brengen. Cadaverine is lijkengif: denk aan kadavers. Een cadet-korporaal vind je niet bij het Leger des Heils, wel bij de KMA. Een caddy is voor een cd'tje, een caddie voor de boodschappen. De staf van Mercurius heet caduceus. Een Cadmische overwinning is zoiets als een nietszeggende pyrrusoverwinning.

5. Het café-elftal van de cafébaas mocht kiezen tussen café complet en café crème (meervoud: cafés crème). Zelf dronk de caféhouder cafeïnevrije koffie. Caffè latte is op Italiaanse wijze bereide koffie met veel melk. Caïssa is de fictieve godin van het schaakspel. Caïroten wonen in Caïro en drinken af en toe caipirinha. De cai is in Nederland de centrale antenne-inrichting. De calamaris is de pijlintvis. De cakejes leken wel van beton. De cajunmuziek stamt van de Cajuns af. Is dit een makkelijk dictee, omdat je weet dat er vrijwel geen woord met 'k' begint?

6. De caixa is de Braziliaanse snaredrum, de cajón (Jaarboek 2009) een handtrommel zonder vel maar met een houten membraan. De calandrone is een Italiaanse schalmei. Calciferol wordt zonnevitamine (vitamine D) genoemd. Caldeira's zijn door instorting gevormde trechtvormige kraters in vulkanen. Dat krijg je ad calendas graecas (met sint-juttemis, nooit) van me. Het calicivirus veroorzaakt gastro-enteritis. De caligula was caligare in sole en leed niet aan een calimerocomplex. De californisering bedreigt onze jeugd in hoge mate.

7. Wat is het verschil tussen callanetics en calisthenics? Kallipygisch komt van Callipygis. Calmantia (enkelvoud: calmans) zijn kalmerende middelen. Calomnie is kwaadsprekerij. Een calorimeter meet calorieën. Hij calculeerde strikt wat het calqueren ten slotte ging kosten. Een calville is een geribde fijne tafelappel, een calzone een dubbelgevouwen pizza. De calypso is een dans, oorspronkelijk zo genoemd naar een Griekse nimf. De camarilla is de hofkliek.

8. Cambozola is Duitse blauw-witte schimmelkaas. De camerlengo is de hoogste kamerheer van de paus. Zijn die cameraatjes van de camion gevallen? Een camorriste komt uit de omgeving van Napels. De camouflage-uitrusting was niet kitscherig. Een campanile is een klokkentoren, een camper een kampeerauto. Campylobacters veroorzaken ontstekingen in het spijsverteringskanaal. De Canada en de Canadees waren beide geveld. Een campo santo is een Italiaanse begraafplaats. Cancaneren is de cancan dansen (ook: heupwiegen).

9. Canderen heeft alles met kandij te maken. Het slachtoffer van de loverboy, van nature candidiora nive, is bij het candlelight erin getrapt. Caneforen lijken op kariatiden. Zijn predikantsbezigheden leken op canere surdo. Hoe ziet de canon der Heilige Schrift eruit? Een canope is een asurn. Bill Clinton heeft de gang naar Canossa (een canossagang) gemaakt. Het Hooglied is het Cantica Canticorum. De cantharel is de hanenkam, de cantharide de Spaanse vlieg (denk aan spaansevliegzaam), een canticum is een kantie (hoezo, gemakkelijk?).

10. Cantuccini (Jaarboek 2008; ook: biscotti di Prato) zijn knapperige, tweemaal gebakken Toscaanse bitterzoete amandelkoekjes. Een cantinière is een kantinehoudster. Canyoning doe je in een canyon (cañon). Het cao-conflict escaleerde. Ruud van Nistelrooy had wel zevenentwintig caps. Een capibara is een waterzwijn. Een capnograaf is een apparaat dat het kooldioxidegehalte in de uitgeademde lucht tijdens een narcose grafisch weergeeft. Hoger dan 'capo di tutti capi' kan niet. Een capote anglaise is een preservatief.

11. Het capoeira is een bekende zelfverdedigingstechniek. Broer en zus droegen een capibroek en -legging (genoemd naar Capri). Een caprese (Jaarboek 2007) gerecht is met tomaat en mozzarella. Caprolactam is een grondstof voor nylon-6. Capsanthine (Jaarboek 2008) is een rode kleurstof (E101), gewonnen uit rode paprika. Een captain of industry is een topman in het bedrijfsleven. Een captatio benevolentiae is een poging van de spreker of schrijver om de lezer of de hoorder gunstig voor zich te stemmen. De (het) captatio verborum is jacht maken op fraaie woorden. Captie(s) maken is chicanes maken, bezwaar maken, uitvluchten zoeken (synoniem: tegenstribbelen). Een capuce is een andere naam voor een (gedragen) monnikskap.

12. Een caput (meervoud: capita) is een hoofdstuk. De (het) dodekop heeft nogal wat andere namen: colcothar, caput mortuum, Engels rood, Persiaans rood, poleerrood, polijstrood en Spaans rood. Een benaming voor Rome is caput mundi, hoofdstad van de wereld. De uitdrukking 'caput Nili quaerere' staat gelijk met 'een onbegonnen werk beginnen'. Een caquelon is een kookpotje van aardewerk. Parvenu en blaaskaak zijn synoniemen van carabas, waarschijnlijk genoemd naar markies van Carabas uit 'de Gelaarsde Kat'. De caracal is de woestijn- of steppelynx. Een uitdrukking van gespeelde onschuld is 'caramba'.

13. Caraïeb, Caribisch en Caraïbisch zijn synoniemen. Carbazool is hetzelfde als dibenzopyrrool. Carbamazepine is een geneesmiddel tegen epilepsie. Het caravaggisme is een richting in de schilderkunst, gekenmerkt door realisme en scherpe contrasten in de weergave van licht en donker. (Calcium)carbid is een chemische verbinding van calcium en koolstof. Calciumcyanamide verdelgt insecten. Carbone atro notare (carbone notare) is (iets) zwart afschilderen. Carboxymethylcellulose is een derivaat van cellulose (afkorting: CMC).

14. Een carcinogene stof is kankerverwekkend. Een cardigan is een gebreid damesjasje in herensnit. Een cardiacum is een geneesmiddel voor het hart. De cardia is de maagmond. Hypertrofische cardiomyopathie is de hartaandoening waarbij de spieren in de wand van het hart verdikt zijn. Een cardioloog is een hartspecialist. Het caretteken geeft een weglating aan.

Rein Leentfaar